

Bujdos Iván Ákos:
Helyszíni tudósítás egy nem kerek asztalnál tartott kerekasztalról

A Global Round Table 2014-es főeseménye „EU Quo Vadis?” címmel Budapesten került megrendezésre 2014. május 8-án és 9-én, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és a Global Round Table közös szervezésében, a World Academy of Art and Science és a European Movement Split közreműködésével.

Globális Kerekasztal: Miért globális és miért kerek?

A Global Round Table (a továbbiakban: GRT) egy innovatív, újító szándékú, párttól független politikai kezdeményezés, amelynek célja a gazdasági és politikai döntéshozók számára rendelkezésre álló információk magasabb szintűvé, jobbá tétele. Ez a tevékenység egyfajta tanácsadásként, párttól független politikai véleménynyilvánításként is értelmezhető. Másodlagos célként fogalmazódik meg a fiatal generáció és a civil társadalom vezetőinek inspirálása.

A formátum tulajdonképpen – ahogy a név is utal rá – kerekasztal-beszélgetés, nyílt eszmecsere és vita, érvek ütköztetése bizonyos előre meghatározott témákról: tulajdonképpen közös munka a felvetett probléma megoldására. A meghívott résztvevők egytől-egyig a szakterületükön kiemelkedő hozzáértéssel és tapasztalattal rendelkező, olykor eltérő beállítottságú, más-más látásmódot képviselő szakértők, tudósok, politikusok, akik több különböző államból, különböző nyelvterületekről érkeznek, így a munkanyelv általában az angol.

Az ideai esemény

Minden évben más-más aktuális téma kerül megtárgyalásra a több napos rendezvényen, amely az ideai évben a Szent György Fogadóban tartott nyitóvacsorával kezdődött.

A konferencia másnap reggel vette kezdetét a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Szent II. János Pál Dísztermében. Az impozáns helyiségbe való belépéskor majdnem szabályos négyzet alakban elrendezett asztalok fogadták a vendégeket. Többekben megfogalmazódhatott, hogy az összerakott hatalmas, szögletes asztalt a mellette elhangzó bölcsességek ugyan kerek asztallá nem tehetik, kerekasztallá azonban minden bizonnyal.

A GRT elnöke, Dr. Gilbert Fayl nyitotta meg az eseményt, majd a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektora, Ft.Dr. Szuromi Szabolcs Anzelm OPraem tartott rövid bevezetőt.

Ezek után **Dr. Martonyi János külügyminiszter** osztotta meg gondolatait a plénummal. Három igen elterjedt és átgondolandó köztévedésre hívta fel a figyelmet: a kiszámíthatóság illúziójára, arra, hogy az előrejelzések világában tulajdonképpen a

bizonytalanságunkat rejtjük az előrejelzések mögé, harmadikként pedig annak a képzetnek a hamisságára, hogy az államterület manapság irreleváns.

Martonyi véleménye szerint az államok szükségesek, az államterület pedig relevanciával bír, mivel többek között a biztonság is a területhez kapcsolódik. A kiszámíthatatlan ukrán válsághelyzetet elemezve a külügyminiszter elmondta, hogy Oroszország előtt több lehetőség áll, azonban szerinte még nem született politikai döntés arról, hogy melyik felé történjen az elmozdulás.

Martonyi szerint Európának vissza kell térnie gyökereihez, azokat el kell fogadnia. Kiemelte a keresztény értékek jelentőségét, külön hangsúlyozva, hogy ebben a helyzetben nem vallási, hanem kulturális kérdéstről van szó. Mindemellett utalt a globális kihívások és a jelenségek interrelevanciájának felismerése mellett a nemzeti dimenzió fontosságára is. Figyelmeztetett a Szerződések betartásának követelményére, amely a tagállamok egyenlőségét, a nemzeti identitás tiszteletben tartását, és a hatáskör-átruházás elvének fontosságát mind magában foglalja.

A külügyminisztert a Nemzetstratégiai Kutatóintézet vezetője, **Szász Jenő** követte a felszólalásban, aki többek között kiemelte, hogy „az Elbától keletre” a felzárkózás reménytelen várakozása kísérte a 2004-es uniós csatlakozást, sőt tulajdonképpen a XX. század általuk vélt igazságtalanságainak valamiféle jóvátételét is sokan várták az EU-tól, és nem is elsősorban területi, hanem morális szempontból. A közelgő európai parlamenti választásokkal kapcsolatban elmondta: reményteljes várakozás, hogy a választók egyharmada az urnákhoz járul majd. Hozzátette, hogy a kampányolók dolga igen nehéz, mivel a gazdaságorientáltság miatt a polgárról, az egyes emberről kevésbé van mondanivalója az Uniónak.

A bevezetők után következett az „**első blokk**”,¹ amelynek fő kérdése az volt, hogy vajon az EU jelenlegi intézményi szerkezete megfelel-e a demokratikus kívánalmaknak; továbbá vita folyt az integrációs folyamat és az intézményesítés határaitól.

A vita résztvevői szerint leszögezhető, hogy a demokrácia feltétele a demokratikus cselekvés, az állampolgári részvétel, ahogy az is egyértelmű, hogy először a demokrácia kritériumait kell megtalálni, ez pedig mindenképpen több mint egyszerűen a többség megszerzése.

Megfogalmazódott, hogy nincs demokrácia démosz nélkül, azonban sokak szerint nem létezik európai démosz, így az európai demokrácia is ellentmondásos fogalom lehet. Tagállami szinten a demokratikus részvétel működik, uniós szinten azonban mindez sokkal nehezebben oldható meg.

Szó esett az esetleges bővítések kapcsán a határok kérdéséről, illetve a határok definiálásáról is. A határ fő funkciója az elválasztás, ez igaz a belső, regionális határokra is, ezért számos szakértő aggodalommal figyeli az esetleges unión belüli aprózódást, új határok létesülését.

¹ Moderátor: Dr. Erhard Busek, Ausztria alkancellárja (1991–1995).

A résztvevők egyetértettek abban, hogy az EU tulajdonképpen egy folyamat, mégpedig nem teljesen kiszámítható, annyi biztos azonban, hogy önkéntes alapon szerveződött meg és máig így is működik, ellentétben a nemzetállamok nagy részével, amelyek háborúk által formált határok mentén keltek életre. A békés folyamat bonyolultabb, mert szükséges a megegyezés, azonban az uniót ez különlegessé is teszi.

Komoly problémaként fogalmazódott meg az, hogy a nemzeti látásmód és igények rávetülnek az EU-ra, azonban a demokráciának egy új kultúrája jött létre, ennek elfogadása pedig komoly kihívás. Ebben az új demokratikus kultúrában fokozottan megjelenik a hatékonyság problematikája. Sokak szerint az Európai Parlamentben tulajdonképpen nem intuitív demokrácia folyik, a formális demokrácia elégtelensége pedig egyszerűen azt eredményezi, hogy az emberek nem mennek el szavazni.

Egy másik vélemény szerint többen járulnának az urnákhoz, illetve az európai demokrácia nagyobb érdeklődésre tartana számot, ha nem a funkcionalista modell szerint működne a „gépezet”. Az intézmények jórészt végrehajtók, igazgatási szervek, az állampolgárnak azonban láthatóság kell, érzékelnie kell az eseményeket, mindezek mellett azonban a demokráciának szükségszerűen kell, hogy egyen egy valódi, szilárd magja, ez pedig az embereket egymáshoz kapcsoló közös ügy, az érték, amely ha nem valós, hanem mesterséges, akkor túl elvont vagy üres.

Itt esett szó a külügyminiszteri nyitó gondolatok között már részben érintett alapértékekről, amelyek történeti értékeknek is nevezhetők. Ezek szerint az európai kultúrát a görögök indították útjára, a rómaiak hozzátettek, majd a keresztény kultúra ráépült a korábbi alapokra, a reneszánsz és a felvilágosodás pedig tovább alakította mindezt. Az így kapott kép tulajdonképpen olyan, mintha a Föld rétegeit látnánk.

Az '50-es évek óta folyamatosan csökkenő állampolgári részvétel is szóba került, amely végeredményben a politikai felelősséget kezdi ki, a legitimitációt ingatja meg. Példaként állt itt az esetleges skóciai függetlenséggel valószínűsíthetően előálló majdani helyzet, miszerint az újonnan létrejövő államban az eddigiekhez képest megnő majd a demokratikus részvétel.

Már az első szekció megtárgyalásakor kitűnt a GRT igazi értéke és értelme: különböző gondolkodású emberek eszmecseréje és együtt gondolkodása sokkal több eredménnyel kecsegtet, mintha mindenki a hasonló gondolkodásúak körében hangoztatja nézetét hangos helyeslések közepette. Érezhető volt, hogy például – csak hogy két egymástól igen eltérő álláspontot említsünk – a föderalista nézeteket valló Dr. Ulrike Guérot² és a nemzetállamok nagyobb fokú függetlenségéért, a lazább integrációért kiálló John O'Sullivan³ alapfelfogás tekintetében teljesen mást képvisel; mégis, higgadt, e szűk

² Dr. Ulrike Guérot főként európai problémákkal foglalkozó elemző, publicista. A „res publica europaea” elkötelezett híve.

³ John O'Sullivan író, újságíró, Margaret Thatcher brit miniszterelnök egykori különleges tanácsadója, jelenleg a prágai Duna Intézet igazgatója.

körben folytatott vitáikból, érveik ütköztetéséből érték születik, ez pedig a GRT – és természetesen a résztvevők – nem kis érdeme.

A „**második blokk**”⁴ témája sem volt kevésbé kihívásokkal teli, mint az elsőé. A fő kérdés az volt, hogy vajon a lehetséges előnyök túlsúlyba kerülhetnek-e a meglévő hiányosságokkal. A vita itt főképp a tagállami szuverenitásról, az európai alapértékekről⁵ és az európai szociális modellről⁶ szólt.

A szakértők részéről elhangzott, hogy európai szociális modell nem létezik, tulajdonképpen csak retorikai értelemben használatos és egyelőre csak úgy használható. Ugyanígy a „jóléti állam” sem jelenik meg az egész unió területén, csak a nyugati és északi területeken, míg keleten és délen csupán ábrándnak nevezhető. A szociális modell kapcsán felmerült, hogy el kell dönteni, milyen társadalmat építsen az EU. A társadalmi szerződés újragondolásának témájából egyenesen következett a különböző szociális modellek, a migráció, majd a szuverenitás kérdése. A tagállami szuverenitás örök probléma volt és marad, ez itt is kitűnt.

A „**harmadik szekció**”⁷ azt vizsgálta, hogy az EU struktúrája képes-e megfelelni a globalizáció kihívásainak. Ebben a körben a hosszú távú fenntarthatóság központi jelentőségű. A fenntarthatóság nélkülözhetetlen feltétele a szocio-ökonómiai kohézió állandó fenntartása, azonban problémaként jelenik meg az, hogy a politikailag kikényszerített, a közösség támogatását nem élvező integráció ilyen kohézió fenntartására kérdésesen alkalmas. Szem előtt tartandó a folyamatban lévő piacliberalizáció is, főképp, mivel legondolkodtató, hogy hasznos-e mindez egy olyan helyzetben, amelyben a tagállamok gazdasági ereje ennyire különböző. Megfogalmazódott az a kérdés is, hogy a megfelelő EU-kezdeményezések potenciális fenntarthatóságuknak megfelelően vannak-e kezelve.

A bürokrácia köztudott túltengésével szemben a résztvevők a keret-jogszabályok szélesebb körű megalkotásának szükségességét is megfogalmazták, továbbá a „köz” és a „magán” viszonyának újra-kiegyensúlyozását is szorgalmazták. Kiemelték a humán tőke felbecsülhetetlen értékét, felismerve, hogy a produktivitás új dimenzióba lépett, és új típusú iparosodás megy végbe. Mindezek ellenére látni kell, hogy a szociális biztonságért, a kiszámíthatóságért, a munkáért óriási harc folyik, bizonyos államokban a fiatalok munkanélkülisége és a bevándorlás kontrasztja is problémát okoz, a fejlődés akadozik. Nyilvánvaló, hogy a „mindenkire ráhúzható”, egyéniesítés nélkül egyenlősítő módszerek nem működnek. Olyan „játékteret” kell kialakítani, ahol mindenki egy szinten tud játszani, illetve meg kell teremteni a pozitív mobilitás lehetőségét.

⁴ Moderátor: Mark Dubrulle, a Római Klub EU Fejezetének elnöke.

⁵ Különös tekintettel az egyén primátusára; a minden emberi lényt megillető méltóságra és emberi jogokra; a férfiak és nők egyenjogúságára; a demokráciára és a szekuláris kormányzásra; a jog uralmára és a törvény előtti egyenlőségre.

⁶ Különösen: átfogó és hatékony jóléti rendszer, ehhez kapcsolva az egyenlőség és befogadás céljait.

⁷ Moderátor: Prof. Ernst Ulrich von Weizsäcker, a Római Klub társelnöke.

A „**negyedik blokk**”⁸ tulajdonképpen az uniós demokrácia egyik gyakorlati alapkérdését, mégpedig a választás és szavazás gyakorlatát tárgyalta. A fő kérdés az volt, hogy hogyan lehetne mozgósítani az embereket, illetve hogyan lehetne mozgásba hozni az uniós ügyekkel kapcsolatos közérdeklődést. Fontos problémaként merült fel a hitelesség kérdése, illetve annak a közösség bevonásával való kapcsolata. Vajon a demokratikus hitelesség fokozásán túl a jelentősebb társadalmi részvétel erősítené az uniót? Lehetővé teszi-e ezt a részvételt a jelenlegi struktúra? Van-e szükség új eszközökre akár nemzeti szinten, akár az unió oldalán?

A résztvevők szinte mindegyike egyetértett abban, hogy csak akkor érhető el magas részvétel a választásokon – előbbre tekintve pedig általánosságban nagyobb politikai aktivitás –, ha az állampolgár átérzi az elé kerülő problémát. Mindez nagyobb fokú kötődéssel lenne elérhető, azonban ehelyütt is felmerült a konferencián időről időre megjelenő probléma, mégpedig az, hogy nincs európai nép, hanem európai népek vannak, nemzetek, nemzetállamok, tagállamok. Volt, aki a gazdasági integrációt, a monetáris uniót olyan faktornak tekintette, amely közösséget formál – és mindez tény is –, azonban el kell gondolkodni, hogy elég-e a gazdasági, pénzügyi közösség ahhoz, hogy démoszként viselkedjen, és tartsa magát számon az EU lakossága. Olyan szakértő is volt, aki a jelenlegi, túlbürokratizált rendszer elégtelenségében látta annak akadályát, hogy a közösség nem képes démoszá fejlődni. Szerinte a megoldást a „mindenki számára egyenlő szintű játéktér” megalkotása, a föderáció felé való eltolódás jelentené. Megjelent az a nézet is, hogy a nemzetállamok által képviselt széttagoltság valójában sokszínűség, az integrációt pedig nem kell olyan mélységekig folytatni, hogy az a nemzetállamok szuverenitását sértse; elvégre az állam olyan, akár az egyén: folyamatosan cselekszik és kiteljesedni akkor képes, ha tevékenységét korlátoktól a lehető legnagyobb mentességben folytathatja.

A választásokat felfogástól függetlenül minden résztvevő kiemelt fontosságúnak tartotta, a minél magasabb részvételi arány pedig olyan célként fogalmazódott meg, amelynek eléréséért minden politikusnak és közéleti személyiségnek erőfeszítéseket kell tennie.

A konferencia érdemi része tulajdonképpen a negyedik blokkal véget ért, azonban a meghívottak ott helyben elkezdték előkészíteni az esemény záródokumentumát. A teljes hosszúságú dokumentum jelen tudósítás lezárásáig nem látott napvilágot, azonban hétfőre megfogalmazásra került egy választáson való részvételre felszólító, szavazásra buzdító – eredetileg angol nyelven íródott – nyilatkozat:

„A Globális Kerekasztal nyilatkozata

Budapest, 2014. május 9.

VÁLTOZÁSRA VAN SZÜKSÉGÜNK – FEJEZZE KI VÁLASZTÁSÁT – SZAVAZZON!

Felszólítás cselekvésre

Ez a történelem egy döntő fontosságú pillanata.

⁸ Moderátor: Öxcellenciája Prof. Vaira Vīķe-Freiberga, a Lett Köztársaság elnöke (1999-2007).

Döntéseket kell hozni az eljövendő EU-ról, mi pedig felszólítunk minden EU-polgárt, hogy:

Teljes mértékben használja ki az európai parlamenti választásokon keresztül felajánlott demokratikus lehetőséget.

A Globális Kerekasztal politikai hovatartozására tekintet nélkül felszólít minden EU-polgárt, hogy teljes mértékben vegyen részt az Európai Parlament közelgő választásán.

A Globális Kerekasztal felszólítja az EU-polgárokat, hogy:

VONJÁK BELE MAGUKAT – VÁLJANAK TÁJÉKOZOTTÁ – HOZZANAK DÖNTÉST”

Konklúzió

Komoly tanulsága, üzenete volt a nem kerek asztalnál rendezett kerekasztalnak; olyan, amely messze túlmutat az elhangzott okfejtéseken, véleményeken. Az esemény szemléletesen mutatott rá, hogy olyanok között is létrejöhet józan politikai diskurzus az aktuális problémákról, akik az adott kérdésben akár szöges ellentétben álló felfogást képviselnek. A higgadt vita és annak eredménye pedig mindig érték.

Nekünk, magyaroknak pedig külön öröm, hogy egy ilyen eseménynek fővárosunk nem először adhatott otthont.⁹ Reméljük, hogy nem is utoljára.

⁹ A 2013-as eseményre nézve lásd: <http://www.magyarKurir.hu/hirek/pazmany-peter-katolikus-egyetemen-tartotta-uleset-global-round-table> (Letöltve: 2014.10.10.).